

Rapport Rijksmuseum Amsterdam

Merel van Erp, Hester Kuiper, Mara Lagerweij

19-11-2015, Amsterdam

Herkomst niet helder:

Het Rijksmuseum kan binnen de selectie van onderzochte schilderijen verworven tussen 1940-48 , 10 schilderijen presenteren met een niet-heldere herkomst.

68% Van de onderzochte schilderijen heeft na dit onderzoek geen lacune meer in de periode 1933-45. De overige 32% van de schilderijen heeft op dit moment nog wel lacunes in de periode 1933-45, maar op basis van dit grondige onderzoek hoeft dat niet te betekenen dat de herkomst *niet helder* is. In de toekomst kan aanvullend onderzoek hier nog verandering in brengen.

1.

Anoniem (School van Dirck Barendsz)

Rijksmuseum Amsterdam
Rapport Museale Verwervingen, schilderijen verworven 1940-1948

De aanbidding der herders

Ca. 1550-99

Olieverf op paneel, 205 x 142 cm.

Inv. nr. SK-A-3460

...; purchased in Paris by Hans Alfred Wetzlar, Amsterdam;¹ by whom donated to the museum, 1943

Lacunes in de herkomst voor de periode 1933-1945: ja

Herkomst niet helder

Conclusie

De herkomst van dit schilderij is niet helder, omdat het onbekend is van wie, hoe en op welk moment Hans Alfred Wetzlar dit schilderij heeft verworven tijdens de oorlogsjaren. Dhr. Wetzlar hielp soms Joodse relaties aan contant geld door objecten van hen te kopen. Doordat dit een schenking is aan het museum, is het minder alarmerend dan wanneer het zou gaan om een verkoop.

2.

Giacinto Diana

¹ Note RMA.

Rijksmuseum Amsterdam
Rapport Museale Verwervingen, schilderijen verworven 1940-1948

De grootmoedigheid van Scipio

1765-1770

Olieverf op doek, 63 x 77 cm.

Inv. nr. SK-A-3465

...; ? purchased from an unknown dealer, Capri, by the dealer T. Mulder, Amsterdam;¹ from whom, fl. 3,000, to the museum, with support from the Edwin vom Rath Fonds, 1944

Lacunes in de herkomst voor de periode 1933-1945: ja

Herkomst niet helder

Conclusie

De herkomst van dit schilderij is niet helder, omdat het in de oorlog is aangekocht van een handelaar die, ondanks uitvoerig herkomstonderzoek, onbekend is gebleven. Hierdoor is ook de herkomst Capri niet te verifiëren.

3.

Jan Ekels (I)

Het zogenaamde Boerenverdriet aan het Spui te Amsterdam

¹ Note RMA.

Rijksmuseum Amsterdam

Rapport Museale Verwervingen, schilderijen verworven 1940-1948

1750-1781

Olieverf op doek, 40 x 48,5 cm.

Inv. nr. SK-A-3475

...; the dealer A.S. Drey, Munich, 1928;¹ ...; collection Robert Heinrich May (1873-1962), Huis ter Heide, 1940;² as security for a loan from the Lippmann Rosenthal Bank Spiegelstraat, Amsterdam;³ by whom placed in the custody of the museum, 1942;⁴ from the Lippmann Rosenthal Bank Spiegelstraat, Amsterdam, fl. 6,000, to Ministerie van Opvoeding, Wetenschap en Kultuurbescherming, The Hague, 1944;⁵ transferred to the museum, 1946

Lacunes in de herkomst voor de periode 1933-1945: ja

Herkomst niet helder

Conclusie

De herkomst van dit schilderij is niet helder, omdat niet duidelijk is van wie, waar en wanneer May dit schilderij heeft verworven, en het schilderij zich in 1928 in Duitsland bevond.

Toelichting

Het werk werd in 1944 aangekocht door het Ministerie van Opvoeding, Wetenschap en Kultuurbescherming, en in 1946 werd de koop van dit schilderij van Ekels definitief ingeschreven in het inventarisboek van het Rijksmuseum. Het object bevond zich vanaf 1942 in beheer van het Rijksmuseum. Blijkens een document in het archief van het museum, gedateerd 9 april 1946, heeft Robert May verklaard dat hij akkoord ging met de verkoop van zijn collecties aan de Staat der Nederlanden tijdens de bezetting, en met de voorwaarden waaronder dit is gebeurd.

¹ Witt Library fiche no. 11603.

² RMA Archive R. May, List 12 November 1940, as Stork.

³ RMA Archive R. May, List 12 November 1940, as Stork.

⁴ RMA Archive R. May, Letter 12 December 1942.

⁵ RMA Archive R. May, Letter 22 June 1944, as Stork.

4.

Govert Flinck

Rembrandt als herder met staf en fluit

1636

Olieverf op doek, 74,5 x 64 cm.

Inv. nr. SK-A-3451

...; ? sale, Amsterdam, 8 October 1700, no. 48 ('Twee Tronitjes, Herder en Herderin, van dito [Govert Flinck]'), fl. 15-5;¹ ...; ? collection August Wilhelm (1715-81), Herzog von Braunschweig-Wolfenbüttel-Bevern, Schloss Salzdahlum;² ...; sale, Schloss Ober-Mörlen *et al.* [anonymous section], Frankfurt am Main (Frankfurter Kunstmesse), 7 October 1920 *sqq.*, no. 420; ...; sale, Berlin (Lepke), 10 May 1921, no. 162; ...; ? the dealer H. Fuld, The Hague, 1922;³ ...; the dealer Theo van Wijngaarden, The Hague, 1923;⁴ ...; collection Ir Harry Alexander de Haas (1890-1978), Wassenaar, 1923-1941;⁵ ...; the dealer François Parry, The Hague;⁶ ...; from the firm Jonas en Kruseman, Amsterdam, fl. 31,000, to the museum, through the mediation of the dealer Paul Brandt, Amsterdam, 1942

Lacunes in de herkomst voor de periode 1933-1945: ja

Herkomst niet helder

Conclusie

De herkomst van dit schilderij is niet helder, omdat het onbekend is wat er met het schilderij is gebeurd tussen 1941 en de verwerving in september 1942.

Toelichting

Het eigendom vanaf 1923 speelt zich af binnen een kring van bekenden in Wassenaar en Den Haag, die wel vaker zaken met elkaar deed. Het is dus mogelijk dat deze eigenaren het stuk direct van elkaar verworven. Ondanks uitvoerig onderzoek is echter niet gebleken welke transacties er hebben plaatsgevonden tussen 1941-42.

¹ Hoet 1752, I, p. 61.

² Coll. cat. Schloss Salzdahlum 1776, p. 21, no. 40 ('Govaert Flinck. Ein bekränzter Schäfer, im Begriff, die Flöte zu blasen; und unter den Arm einen Hirtenstab. Figur bis auf den halben Leib. Auf Leinwand, 2 Fuss 2 Zoll breit, 2 Fuss 7 Zoll hoch (73 x 61 cm)').) with pendant, no. 41 ('Das Neben-Bild. Eine Schäferin mit einem hand hält sie einen Schäferstab, und in der andern eine Rose. Auf Leinwand, 2 Fuss 2 Zoll breit, 2 Fuss 7 Zoll hoch (73 x 61 cm)').

³ RKD, annotated HdG fiche 1160549.

⁴ Note RMA.

⁵ Note RMA.

⁶ Note RMA.

5.

Johann Bernard Klombeek en Eugène Joseph Verboeckhoven

Winters bosgezicht

1863

Olieverf op doek, 91 x 125,5 cm.

Inv. nr. SK-A-3521

...; ? the dealer M. Wolff, Amsterdam, 1910-40;¹ ...; donated by Zwanette Beversen-Simons (1870-1948), Soestdijk, with xx other objects, to the museum, 1948;² transferred to the DRVK, The Hague, 1950;³

Lacunes in de herkomst voor de periode 1933-1945: ja

Herkomst niet helder

Conclusie

De herkomst van dit schilderij is niet helder, omdat de kunsthandel Wolff dit schilderij mogelijk in bezit heeft gehad en tijdens de oorlog in moeilijkheden is gekomen.

¹ Note RKD.

² Note RMA.

³ Now RCE, Amersfoort, 1950-present time.

Rijksmuseum Amsterdam

Rapport Museale Verwervingen, schilderijen verworven 1940-1948

6.

Paulus Moreelse

Ezau verkoopt zijn eerstgeboorterecht

1609

Olieverf op doek, 124 x 160,7 cm.

Inv. nr. SK-A-3455

...; collection Otto Ary Peters (1859-1942), Amsterdam, ?1938;¹ by whom bequeathed to the museum, 1942

Lacunes in de herkomst voor de periode 1933-1945: ja

Herkomst niet helder

Conclusie

De herkomst van dit schilderij is niet helder, omdat onduidelijk is van wie, hoe en op welk moment Dhr. Peters dit schilderij heeft verworven.

¹ Domela Nieuwenhuis 2001, p. 533, no. SRK 148-1-1.

Rijksmuseum Amsterdam

Rapport Museale Verwervingen, schilderijen verworven 1940-1948

7.

Auguste Antoine Joseph Payen

Gezicht op het huis van de resident, de heer J. Ph. van Zuylen van Nyevelt, te Banyuwangi (Oost-Java)

1828

Olieverf op doek, 53 x 65 cm.

Inv. nr. SK-A-3452

...; from Jadwiga Vuijk, née Reich Rosenblatt (1886-1950), Amsterdam, fl. 800, to the museum, 1942

Lacunes in de herkomst voor de periode 1933-1945: ja

Herkomst niet helder

Conclusie

De herkomst van dit schilderij is niet helder, omdat niet duidelijk is vanaf wanneer de joodse Jadwiga Vuijk, née Reich Rosenblatt het in haar bezit had én omdat vooralsnog niet onomstotelijk kan worden vastgesteld dat dit een vrijwillige transactie was voor een redelijk bedrag.

Rijksmuseum Amsterdam

Rapport Museale Verwervingen, schilderijen verworven 1940-1948

8.

Johannes van Dregt, toegeschreven aan

Bacchantisch tafereel

1780-1807

Olieverf op doek, 96,5 x 140 cm.

Inv. nr. SK-A-3463

...; sale, Amsterdam (De Zon), 16 November 1943, no. 4775, with two other objects, fl. 414,40, to the museum

Lacunes in de herkomst voor de periode 1933-1945: ja

Herkomst niet helder

Conclusie

De herkomst van dit schilderij is niet helder, omdat niet bekend is wie de inbrenger van dit stuk op de veiling was.

9.

Jacob van Loo

Bacchanten-scène

1653

Olieverf op doek, 63 x 55 cm.

Inv. nr. SK-A-3485

...; sale, Von Bernatzky (†, Edinburgh), Cologne (J.M. Heberle), 10 October 1905, no. 23, as dated 1655;...; sale, Grafen Hermann von Boscholtz-Meschede (†) *et al.*, Cologne (Lempertz) 26 February 1918 *sqq.*, no. 63, as dated 1641;...; anonymous sale, Cologne (Lempertz), 8 May 1928, no 26, as dated 1641;...; sale, A. Salm, Cologne (Lempertz), 7 (8) May 1931 *sqq.*, no. 364, as dated 1641;...; sale, Frank D. Stout *et al.*, New York (Parke-Bernet Galleries), 3 December 1942, no. 18, \$ 320, to the dealer Schaeffer;¹ by whom donated to the museum, 1947

Lacunes in de herkomst voor de periode 1933-1945: ja

Herkomst niet helder

Conclusie

De herkomst van dit schilderij is niet helder, omdat het in 1931 wordt aangeboden op de Duitse kunstmarkt en pas weer in 1942 in New York opduikt.

¹ GRI, Special Collections, Schaeffer Galleries Archive, acc. no. 910148, box 7, sales records, paintings sold or returned, no. 747.

Rijksmuseum Amsterdam

Rapport Museale Verwervingen, schilderijen verworven 1940-1948

10.

Pieneman, Nicolaas

Portret van een man, misschien Petrus Augustus de Genestet (1829-61), dichter

ca. 1830-60

Olieverf op paneel, 40 x 33 cm.

Inv. nr. SK-A-3466

...; from Mr A.J. Rehorst, Berkenwoude, fl. 2,500, to the museum, 1944

Lacunes in de herkomst voor de periode 1933-1945: ja

Herkomst niet helder

Conclusie

De herkomst van dit schilderij is niet helder, omdat niet duidelijk is vanaf wanneer en hoe A.J.

Rehorst het schilderij in zijn bezit had gekregen toen hij het in oorlogstijd aan het museum verkocht.

Bibliografie MV Rapport

Domela Nieuwenhuis 2001

E. Domela Nieuwenhuis, *Paulus Moreelse (1571-1638)*, Leiden 2001

Coll. cat. Schloss Salzdahlum 1776

Beschreibung der herzoglichen Bilder-Gallerie zu Salzthalum, Braunschweig 1776

Afkortingenlijst

HNA Het Nationaal Archief (The National Archive), The Hague

GRI Getty Research Institute, Los Angeles

HdG Hofstede de Groot (name of art historian)

MCCP Munich Central Collecting Point

RKD Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie (Netherlands Institute for Art History), The Hague

RMA Rijksmuseum, Amsterdam

SNK Stichting Nederlands Kunstbezit (Foundation for Dutch Art Holdings), The Hague, 1945-49

Selectie:

Selectie schilderijenonderzoek

Alle schilderijen, op dit moment in de eigen collectie, verworven tussen 1940-48 én vervaardigd voor 1946, zijn opgenomen in dit onderzoek.

De bruiklenen van musea of van het ICN zijn **niet** meegenomen in het onderzoek. Deze bruikleengevers dienen dit onderzoek zelf te doen.

De bruiklenen van particulieren zijn **wel** meegenomen in het onderzoek. Deze bruikleengevers hebben geen verplichting ten opzichte van de NMV om dit onderzoek te doen.

De bruiklenen van het Koninklijk Oudheidkundig Gezelschap zijn **wel** meegenomen in het onderzoek.

Methode:

Voor alle objecten die in het hier beschreven onderzoek zijn opgenomen zijn eerst de interne en vervolgens de externe bronnen geraadpleegd.

De bestudeerde interne bronnen zijn de inventarisboeken, inventariskaarten, inventarismappen, jaarverslagen, collectiecatalogi van het museum (zowel gepubliceerd, als niet gepubliceerd) en het archief van het museum. De achterzijde van de schilderijen is indien mogelijk bekeken op annotaties, etiketten, zegels etc.

Voor de herkomsten die op grond van bovenstaande interne bronnen nog niet sluitend waren voor de periode 1933-1945, volgde een onderzoek naar verzamelaar, handelaar en/of eigenaar. Voor

iedere persoon werden de volgende biografische bronnen geraadpleegd: de databases van het RKD, Google, Art Looting Intelligence Unit (ALIU) Red Flag Names List and Index, de burgerlijke stand vanaf 1811 via [Wiewaswie.nl](http://www.wiewaswie.nl), de historische kranten via <http://www.delpher.nl/nl/kranten>, de persoonsdossiers in het archief van het Rijksmuseum en de beheersdossiers in het archief van de Stichting Nederlands Kunstbezit (indien van toepassing).

Het vervolg van het biografisch onderzoek was sterk afhankelijk van de herkomst. Hiervoor kon gebruik gemaakt worden van RKD persdocumentatie, plaatselijke archieven, Adelsboeken en Nederlands Patriciaat, de websites www.familysearch.org, www.cbg.nl, www.biografischportaal.nl, www.familiearchieven.nl, www.gahetna.nl, www.dutchjewry.org, www.jodenin nederland.nl, www.thepeerage.com, www.herkomstgezocht.nl, www.lostart.de, www.lootedart.com, www.restitutiecommissie.nl, www.communityjoodsmonument.nl, www.london-gazette.co.uk en www.archieven.nl, en de diverse biografische woordenboeken uit verschillende landen en periodes.

Wanneer de herkomst in de periode 1933-1945 vervolgens nog niet sluitend was, werd naar gegevens over het object gezocht in de relevante monografieën, tentoonstellingscatalogi en andere object specifieke literatuur. Van alle in de herkomsten genoemde relevante veilingen, zijn de catalogi zowel in het RKD als in het museum fysiek ingezien en in specifieke gevallen ook in andere (inter)nationale bibliotheken. Daarnaast zijn de fiches van Hofstede de Groot via www.rkd.nl geraadpleegd, de German sales 1930-1945 via www.ub.uni-heidelberg.de, Jeu de Paume via www.errproject.org, het Central Collecting Point Munich via www.dhm.de, www.lostart.de, www.lootedart.com, Foto Marburg via www.bildindex.de, Frick Fotoarchief via <http://arcade.nyarc.org>, de Witt Library fiches in het RKD, de beelddocumentatie in het RKD, en indien het een portret betrof ook de beelddocumentatie en fiches van het Iconografisch Bureau in het RKD. Indien het archief van de betreffende kunsthandelaar toegankelijk was in het RKD, Getty Research Institute of andere instelling, is dit geraadpleegd. Voor alle schilderijen zijn uit voorzorg ook de inventariskaarten van het Goudstikker-Miedl archief gezien en de relevante tentoonstellingscatalogi van Goudstikker in het RKD. In het archief van de Stichting Nederlands Kunstbezit zijn vervolgens voor alle schilderijen de 'aangifteformulieren vermiste werken' bekeken, en indien noodzakelijk de beheersdossiers. Alle schilderijen die op de achterzijde geannoteerd zijn met meer dan drie cijfers, zijn gecontroleerd aan de LIRO-lijsten. Voor het beoordelen van de herkomst werd gebruik gemaakt van www.herkomstgezocht.nl, www.restitutiecommissie.nl, www.sagerecovery.com en diverse publicaties over kunstroof in de Tweede Wereldoorlog.

Voorgaand Onderzoek:

Het museum heeft in 1998 een inventariserend onderzoek laten uitvoeren voor de verwervingen in de periode 1940-48. Er is geen onderzoek gedaan naar de individuele objecten, maar er is gekeken naar aanwinsten die mogelijk afkomstig waren uit door de nazi's geroofd of geconfisqueerd Joods bezit. Het rapport wijst op 'probleemgebieden' die in aanmerking komen voor nader onderzoek, zoals aankopen bij mogelijk 'verdachte' kunsthandelaren en veilinghuizen in de periode '40-'48. Vervolgens zijn het afgelopen jaar alle schilderijen, verworven in deze periode, ook op objectniveau, onderzocht.

Conclusie:

Het museum heeft niet alleen gekeken naar gevallen waarin de herkomst *niet helder* was, maar heeft de herkomstgeschiedenis onderzocht in de periode 1933-45 van álle schilderijen verworven in de periode 1940-48. Dit heeft veel nieuwe herkomstinformatie opgeleverd, ook voor stukken die op het eerste gezicht geen prioriteit genoten wat betreft de periode 1933-45. Naast nieuwe herkomstgegevens is er ook nieuwe informatie naar boven gekomen die op kunsthistorisch gebied wellicht interessant kan zijn, doordat er bijvoorbeeld oude toeschrijvingen of oude titels zijn aangetroffen in voor dit onderzoek bestudeerde bronnen.

Terugkijkend op het onderzoek, naar de verwervingen 1940-48, kan geconstateerd worden dat er op dit moment slechts 10 'probleemgevallen' zijn op de 355 onderzochte schilderijen. Van dit totale aantal schilderijen had ongeveer 54% een herkomst zonder lacunes voor de periode 1933-1945 na het onderzoeken van alle interne bronnen. Na afronding van het totale onderzoek, inclusief de externe bronnen, heeft 68% een herkomst zonder lacunes voor de periode 1933-1945.